

Vladimir VASILIȚA,

lector universitar al Catedrei „Drept privat”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Valeria BEJENARI,

studentă a anului IV de studii, secția zi,

Facultatea de Drept, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

PARTICULARITĂȚILE STINGERII OBLIGAȚIILOR FISCALE ÎN SPAȚIUL CARPATO-DANUBIANO-PONTIC ÎN EPOCA MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ

Rezumat

În lumea contemporană, sistemul fiscal reprezintă o componentă de primă dimensiune a vieții social-economice a fiecărei națiuni. Ideile despre impactul obligațiilor excesive impuse populației românești au evoluat pe parcursul mai multor secole, constituind obiectul de studiu al temei analizate. Măsurile de politică fiscală, bugetară, monetară și valutară luate de statele din spațiul carpato-danubiano-pontic au produs efecte nu doar asupra dezvoltării naționale, ci și asupra relațiilor acestora cu alte țări.

Cuvinte-cheie: *sistem fiscal, obligații, măsuri, politică fiscală, spațiul carpato-danubiano-pontic, dezvoltare națională.*

Summary

In our contemporary world, tax system represents one of the most important components of the social and economic framework of any nation. Ideas about the impact of the exceptional obligations imposed upon the Romanian population have evolved over many centuries, that is the subject of the topic analyzed. Fiscal, budgetary, monetary and currency policy measures adopted by the states of the carpathian-danubian-pontic space often influence not only the national development, but also the relations with other countries.

Keywords: *tax system, obligations, measures, fiscal policy, the carpathian-danubian-pontic space, national development.*

Introducere. Fiscalitatea, pe parcursul evoluției istorice s-a afirmat ca o punte de legătură între stat și contribuabil, relație care poate fi privită ca fiind înedită prin impactul inevitabil pe care-l propulsează, indiferent de etapa de cristalizare a unei țări. Pe măsura dezvoltării orânduirilor social-economice, rolul statului se accentuează covârșitor prin importanța reglementărilor diferitor categorii financiare: taxe, impozite, buget, astfel baza economică a societății devine mijloc de exercitare a influențelor în organizarea statală.

Scopul urmărit în această lucrare este acela de identificare a impozitelor, ce au dobândit un rol în perioada modernă, după cum afirma Mariana Forfolea, fiind folosite ca instrument de intervenție a statului în viața economică, au devenit o metodă de conducere prin care se reglementează mecanismele pieței¹, inclusiv

¹ Mariana Forfolea, *Impozitele și taxele – instrumente de intervenție a statului în viața economică*. În: Revista științifică „Legea și viața”, Chișinău, 12.2006/2, p. 20.

în spațiul carpato-danubiano-pontic, grav afectat de tendința creșterii obligațiilor excesive impuse de autoritățile publice, ce au frânat nivelul de dezvoltare a populației autohtone.

Materiale și metode utilizate. Pentru realizarea scopurilor și obiectivelor trasate, la elaborarea articolului, în calitate de metode de cercetare au fost utilizate metoda istorică, metoda logică (analiza și sinteza), metoda comparată. Investigațiile întreprinse se bazează pe studierea legislației autohtone și doctrinei de specialitate din țară și de peste hotare.

Rezultate obținute și discuții. Pentru a stabili relația de cauzalitate dintre situația externă a țărilor românești și ritmul de evoluție a impozitelor, prin intermediul cărora politica fiscală își îndeplinește dintotdeauna obiectivele, este importantă parcurgerea celor două etape istorice: modernă și contemporană.

Începutul secolului al XIX-lea a zbuguiat întreaga comunitate românească din temelii, de aceea vom acorda o atenție minuțioasă situației politico-economice prin prisma primelor decenii ale veacului pentru stabilirea direcției de evoluție normativă a obligațiilor fiscale.

Pe plan extern, sunt prezente noi incursiuni nefaste ale trupelor otomane la nord de Dunăre. Anexarea Basarabiei la Imperiul Țarist, pecetluită în formule juridico-politice la data de 28 mai 1812, a avut urmări devastatoare asupra dezvoltării ambelor principate românești – Moldova și Țara Românească. Au fost periclitare procesele de dezvoltare economică și de formare a spiritului național românesc pentru decenii și secole înainte².

În contextul mai sus enunțat, opinăm că hotărârile parvenite în urma „soluționării” litigiilor internaționale vor avea un impact negativ asupra regiunii românești, Basarabia urmând să aplice mecanismul de impozitare ale Imperiului Romanovilor³ (1812-1917).

Adoptarea **Regulamentului administrării provizorii a Basarabiei** (2 august 1812) de către Alexandru I, ce acorda ținutului o oarecare autonomie, a urmărit limitarea substanțială a aplicării vechiului drept moldovenesc sub falsul pretext că această provincie nu dispunea de legi proprii. Administrația regională, conform celor menționate de Tudor Pașcaneanu, după ce achita cheltuielile (impozitele) generale, prevăzute pentru regiune, dispunea de restul veniturilor în felul următor: 9 zecimi la veniturile generale ale statului și numai cea de-a zecea parte era destinată necesităților locale⁴.

Analiza literaturii de specialitate ne permite să conchidem că guvernul țarist supunea țăranimea unor forme de exploatare tradiționale: birul, impozitele, întreținerea armatei, una dintre cele mai apăsătoare metode fiind „corvoada”, utilizată pe larg în timpul războaielor ruso-turce din 1828-1829 și 1853-1856. De

² Simion Carp, Elena Carp, *Consecințele cenzurii și accesului interzis la informație asupra spiritului național*. În: *Analele Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, Chișinău*, 2013, ediția a XIII-a, nr. 1, p. 12.

³ Dinastia Romanov a fost a doua și ultima dinastie imperială a Rusiei care a domnit din 1613 până în 1917.

⁴ Tudor Pașcaneanu, *Considerații asupra reglementărilor privind autonomia locală în Basarabia sub regimul țarist rusesc*. În: *Revista științifică a Universității de Stat din Moldova, Chișinău*, 2007, nr. 3, p. 90.

asemenea, la arendarea pământului moșierilor și ale mănăstirilor, țărănimea dependentă era obligată să lucreze pe moșiile acestora un anumit număr de zile pe an (claca) și să plătească dijmă.

În domeniul comerțului extern, odată cu lichidarea barierelor vamale pe Nistru (1830), observăm poziția privilegiată a negustorimii, în comparație cu cea a țărânimii, primii cinci ani ea fiind scutită de plata impozitelor cooperative, următorii trei ani plătind numai 25% și pentru alți doi achitând doar 50% din taxă, această politică atrăgând enorm negustorii străini.

Scutirea boierilor și fețelor bisericesti de impozite și prestații, asigurarea superioară cu desetine de pământ a persoanelor venite din colonii: ruși, ucrainieni, bulgari, găgăuzi, germani, nerespectarea *Regulamentului despre țărani* (1834) și a *Contractului normal* (1846), nefuncționarea *Reformei Agrare* (legea împroprietăririi) din 1868 au condiționat nemulțumirea țăranilor și producerea pe teritoriul Basarabiei în anii 1868-1872 a 87 de tulburări țărănești, 41 dintre care au fost înăbușite cu ajutorul forței armate.

Prin urmare, situația precară a populației băștinașe menținută datorită sistemului excesiv de impozitare impus de autoritățile rusești va influența cursul lent de dezvoltare a regiunii, comparativ cu celelalte teritorii românești, până la începutul secolului XX.

În domeniul intern, în cadrul celor două formațiuni statale, Moldova și Țara Românească, se încerca transpunerea în practica autohtonă a actelor europene, astfel, adoptarea *Codului Calimachi* (1817), în Moldova, și a *Legiurii Caragea*, în Țara Românească (1818), după numele penultimilor domni fanarioți, inspirate din *Codul civil austriac* și *Codul napoleonian*, accentuau caracterul modern al legislației românești.

Totuși, întrucât dările erau foarte apăsătoare, negocierile dintre contribuabili și administrațiile financiare erau foarte des întâlnite, situație în care Domnul intervenea, declarând așa-numita *Ruptură* (amnistie fiscală). În contextul abuzurilor la care erau supuși țăranii-contribuabili, consulul Angliei în Principate, în perioada 1814-1821, a declarat că: „*Nu există popor în lume care să fie mai apăsător de despotism și copleșit de dări, ca țăranul din Moldova și Muntenia*”⁵.

Aceste constatări dovedesc starea de tumult premergătoare marelui eveniment din 1821, în care toate componentele societății românești își arată nemulțumirea față de exploatarea fiscală impusă de regimul fanariot. Un exemplu concludent este majorarea birului, un impozit personal achitat de bărbați, în vârstă de peste 16 ani. Dacă la jumătatea secolului al XVIII-lea birul era de 10 lei, în preajma revoluției de la 1821 depășise 200 de lei. Absolut revoltător era nu atât quantumul total al acestor dări, cât mai cu seamă modul în care erau repartizate în cadrul social, clasele privilegiate bucurându-se de anumite scutiri.

Încercările de a organiza o nouă structură administrativ-teritorială, lupta împotriva venalității și corupției, măsurile fiscale vizând o stabilire mai corectă a impozitelor, evidența strictă a contribuabililor – nu și-au atins scopul dorit de

⁵ Oleg Stratulat, *Impozitele. Abordare teoretică*, Chișinău, Ed. Evrica, 2004, p. 17.

ambii domni, Ioniță Sandu Sturza, în Moldova, și Grigore Dimitrie Ghica, în Țara Românească.

Perioada modernă a fiscalității începe cu **Regulamentele Organice**, adoptate în iulie 1831 în Muntenia și ianuarie 1832 în Moldova, prin intermediul cărora se desființează toate taxele preexistente, înlocuindu-le cu *capitația* – impozit direct și personal plătit pe cap de locuitor, la care erau supuși mazilii (descendenții familiilor boierești de rangul al doilea), țăranii, muncitorii din orașe, târguri, și respectiv *patenta* – impozit direct și fix, stabilit pe clase, la care erau supuși meseriașii și negustorii⁶.

În acest context, rezultatele investigațiilor noastre permit a interpreta pozitiv aplicarea Regulamentelor Organice în cele două formațiuni românești, având drept scop modernizarea sistemului fiscal prin instituirea bugetului și lichidarea vămilor interne. Totuși menținerea vechiului sistem de privilegii acordat boierilor și clerului, înăsprirea situației claselor producătoare prin legalizarea din punct de vedere juridic a diferențierii sociale din rândul clăcașilor: înstăriții, mijlocașii și codașii, au creat noi impedimente în calea dezvoltării economice a țărilor, ridicând forțele dinamice ale societății în marea mișcare politică de la 1848 – expresie elocventă la nivel internațional.

În perioada premergătoare Unirii Principatelor, Tratatul de la Paris (1856) și Convenția (1858) au impus principii necesare constituirii unui sistem fiscal capitalist, prevăzând desființarea privilegiilor de clasă, egalitatea cetățenilor în fața legii și a impozitelor.

Studierea documentelor publicate denotă că eforturile realizate de Alexandru Ioan Cuza prin adoptarea unor acte legislative inspirate din practica fiscală europeană, precum Legea Vămilor (1860), unde se aplicau taxele vamale „ad valorem” de 5% la import și export, Legea Patentelor (1862), Codul Civil (1864), Legea Rurală (1864), au condus la desființarea regimului clăcășiei și la adoptarea unui sistem unic de impozitare.

Un moment important îl regăsim în Legea Electorală din 1864, ce oferea dreptul de vot cetățenilor în funcție de impozitul plătit, astfel se instituie două categorii de alegători: 1. Alegătorii primari, care plăteau în rate un impozit anual (sătenii – 48 de lei, orășenii – 80 de lei); 2. Alegătorii direcți, ei fiind știutori de carte și achitând anual minimum 4 galbeni. Această posibilitate însemna sporirea considerabilă atât a numărului alegătorilor, cât și al celor aleși.

Așadar, menționăm că eliberarea țăranilor, prin lege, de obligațiunile regulamentare, a constituit o lovitură importantă dată pozițiilor puternice ale boierimii, deschizând largi perspective dezvoltării capitaliste și edificării României moderne.

O importantă reglementare juridică este **Constituția din 1866**, care în titlul IV – Cu privire la Finanțe, consacră mecanismul de funcționare a impozitării pe întreg teritoriul României. În conformitate cu art.108 al Constituției, „*Orice impozit este așezat numai în folosul statului, județului sau comunei*”, prevederile

⁶ Mădălin Irinel Niculeasa, *Summa fiscalis. Tratat de drept fiscal și financiar public*, București, Ed. Universul Juridic, 2014, p. 103.

art. 109, „Nici un impozit al statului nu se poate stabili și percepe decât numai în puterea legii”, conchidem că statul dispune de beneficiile fiscalității, iar normele juridice nu trebuie confundate în interesele domnitorului.

Punctul de pornire în evaluarea situației reprezintă trasarea teoriei fiscale a impozitelor și ascensiunea statului român, ce a întreprins numeroase măsuri legislative care au urmărit încurajarea industriei autohtone. Totodată, se intensifica tendința de modernizare a dezvoltării economice, desfășurându-se lupta pentru promulgarea **Legii privind înființarea unui sistem monetar propriu și privind baterea monedelor naționale**, precum și fondarea Băncii Naționale a României – loc important în contextul economic și strategic european.

O noutate în ceea ce privește taxele vamale o constituie introducerea, prin Tariful vamal din 1886, a posibilității executivului românesc de a percepe suprataxe pentru mărfurile importate din state care la rândul lor suprataxau importurile de mărfuri din România. Prin aceste tarife vamale se instituie un sistem punitiv drastic pentru nerespectarea regimului vamal⁷, astfel observăm consolidarea legislației protecționiste, având totodată consecințe semnificative în plan social, juridic și administrativ.

Potrivit statisticilor, anul 1903 se prezintă cu o situație financiară dintre cele mai bune și va continua, constatându-se tendința ca bugetul statului să fie alimentat mai mult de impozite indirecte (50%) decât de cele directe (17%)⁸. Toate cele enunțate ne permit să stabilim importanța evoluției legislative a obligațiilor fiscale la începutul secolului XX, sistemul de impunere devenind un puternic instrument de realizare a unor obiective de interes general.

Declanșarea Primului Război Mondial a semnat posibilitatea României de a-și realiza în anul 1918 deplina unitate națională prin unirea cu Vechiul Regat a Transilvaniei, Bucovinei, Basarabiei, primele două teritorii aflându-se sub influența Imperiului Austro-Ungar, cealaltă sub dominația Imperiului Rus.

În această ordine de idei, era necesară crearea unui cadru favorabil consolidării societății românești, intrată într-o nouă etapă a evoluției sale. Drept rezultat al unificării monetare în 1920, pregătirea reformei financiare în 1921 de către Nicolae Titulescu a prevăzut un sistem unitar de impozite, și un minimum de venit neimpozabil, inspirat din practica sistemului britanic, recunoscut ca fiind prima variantă a impozitului modern pe venit (income tax).

După cum se menționează, pe drept cuvânt în literatura de specialitate, mărturie a dezvoltării dreptului fiscal în perioada interbelică stau atât legile de modernizare a sistemului de impozite și taxe, cât și, mai ales, ampla doctrină și jurisprudență consacrate problemelor fiscale: revistele „Jurisprudența financiară”, „Jurisprudența fiscală”, „Pandectele române” – suplimentul fiscal, „Administrația financiară”, care au găzduit în paginile lor interpretări astăzi utile în dificila operă de renaștere a dreptului fiscal român⁹.

⁷ Alexandru-Mihnea Găină, *Drept fiscal și procedură fiscală*, București, Ed. Universul Juridic, 2009, p. 220.

⁸ Dan Drosu Șaguna, *Drept financiar și fiscal*. Vol. I, București, Ed. Oscar Print, 1997, p. 11.

⁹ Radu Bufan ș.a., *Tratat de drept fiscal*, Vol. I, București, Ed. Lumina Lex, 2005, p. 15.

Toate acestea vorbesc despre necesitatea reglementării juridice a noilor transformări parvenite în raporturile dintre stat și contribuabili, astfel reformele s-au concretizat în **Legea nr. 661 din 22 februarie 1923** pentru unificarea contribuțiilor directe și pentru înființarea impozitului pe venit global, ce institua pe lângă Ministerul de Finanțe o Comisie centrală fiscală, în vederea stabilirii de norme generale privitoare la constatări, evaluări și aprecieri în determinarea veniturilor impozabile.

Cel mai important act legislativ, care a stat la baza edificiului politic și instituțional al României interbelice, a fost **Constituția din 1923**, care reglementează în titlul IV – Despre Finanțe, cele 10 articole considerate fundamentul domeniului fiscalității. În comparație cu Constituția din 1866, aceasta prevede în art. 112 că „*Monopoluri nu se pot constitui decât numai prin lege și exclusiv în folosul Statului, județelor și comunelor*”, ele ocupând un loc aparte în sistemul vieții economice, fie că aveau un caracter fiscal, fie unul național.

Adoptarea în 1929, sub îndrumarea economistului Virgil Madgearu, a Tarifului vamal a constituit un moment important în evoluția politicii vamale¹⁰, mai ales că relațiile românilor cu țările partenere era primordială pentru buna funcționare a economiei de piață a țării. Suita de măsuri prevăzute de **Legea comercializării** din 1929 urmărea o mai bună gospodărire a veniturilor proprii ale statului, extinderea funcțiilor acestuia la scara coordonării întregului sistem național.

Importanța **Constituției din 1938** rezidă și în materia fiscalității, Titlul IV – Despre Finanțe, anume în art. 84: „*Un corp superior de control va avea misiunea de a supraveghea și examina legalitatea și corectitudinea executării gestiunilor în toate serviciile publice*”, art. 87: „*Delapidarea de bani publici se califică crimă și se pedepsește ca atare*”.

Putem menționa, în întreg acest cadru, câteva repere interesante. Politică dură manifestată de autoritățile românești nu va fi suficientă în preajma declanșării celui de-al Doilea Război Mondial, consecințele căruia le suportăm și astăzi, mai ales că la 28 iunie 1940 Basarabia este răpită din „trupul” României și anexată la Uniunea Sovietică (ulterior sub denumirea de *Republica Sovietică Socialistă Moldovenească* – RSSM), sub influența căreia se vor stabili principalele direcții de „dezvoltare” a regiunii până la prăbușirea imperiului socialist.

În acest context, ne vom axa în continuare pe analiza atentă a evoluției politicii regimului comunist, cunoscând pe teritoriul nostru actual – Republica Moldova, două etape: I – perioada stalinistă 1944-1953, când au fost promovate preponderent metode violente: un sistem fiscal excesiv, foamete organizată, colectivizare forțată a agriculturii, și II – perioada poststalinistă 1953-1989, când politica sovietică a fost răspândită prin mijloace pur ideologice, realizată prin organizarea emigrației populației băștinașe și crearea unei economii total dependente de alte republici unionale, în primul rând de Rusia.

¹⁰ Dan Drosu Șaguna, *Procedura fiscală în România*, București, Ed. Oscar Print, 1996, p. 28.

Având în vedere tema lucrării, deducem din izvoarele publicate că introducerea sistemului fiscal sovietic în satele din RSSM la 15 august 1940 prin hotărârea CCP al URSS „**Cu privire la impozitele de pe gospodăriile din Basarabia și Bucovina de Nord**”, a semnat înlocuirea impozitelor „burgheze” cu un impozit agricol unic, la care au fost supuși în formă obligatorie țărani, muncitorii și slujbașii cu venit din sursele agricole. În același sens, **Constituția RSSM din 10 februarie 1941** ne demonstrează faptul că, în conformitate cu art. 19 al legii, RSSM era în drept să realizeze, prin intermediul autorităților publice, aprobarea planurilor de dezvoltare a economiei naționale și a bugetului de stat; stabilirea impozitelor și a altor taxe etc.¹¹.

Însă, în practică, realitatea era diferită în totalitate, astfel istoriografia contemporană ne precizează că, în anii 1944-1952, populația rurală din RSSM a plătit statului sovietic circa 400 milioane de ruble impozit agricol, iar din 1947 până în 1952 acest impozit unic plătit de o gospodărie colhoznică a crescut de 9,5 ori, a muncitorilor și slujbașilor cu venit din sursele agricole de 2,4 ori, a țăranilor cu gospodării individuale de 7,2 ori.

Plecând de la aceste realități, conchidem că intensificarea permanentă a presiunii fiscale asupra satului moldovenesc îi convingea pe țărani de nerentabilitatea extinderii producției gospodăriilor lor, populația autohtonă fiind supusă unui proces continuu de sărăcie, demoralizare spirituală. Adoptarea hotărârii secrete a Consiliului de Miniștri al RSSM „**Cu privire la deportarea din RSSM a familiilor de chiaburi, a foștilor moșieri și a marilor comercianți**” din 28 iunie 1949 a avut drept consecință instaurarea unui „sistem al fricii”. Foametea organizată, greutatea principală a poverii fiscale impuse de către autoritățile sovietice pe teritoriul dintre Prut și Nistru au sporit considerabil mortalitatea cauzată de insuficiența alimentară, astfel atingând cote fără precedent în istoria ținutului.

Analiza documentelor și datelor statistice demonstrează cu certitudine, conform celor expuse de istoricul A. Moraru, că în anii 1956-1985, uzinele așa-zise de subordine unională din RSSM defalcau în buget numai 0,9-2,3 la sută din profitul obținut, creând o dependență financiară față de URSS, economia fiind izolată de la organismul prosper al Europei¹².

Politica fiscală irațională pusă în practică de sovietici se va răsfrânge asupra direcției și ritmului dezvoltării regiunii, tergivesată pe parcursul evoluției sale de acești „factori externi” distructivi. Astfel, în conformitate cu apariția disensiunilor din cauza nerespectării specificului RSSM, lipsei de eficacitate a pârghiilor economice implementate de stat, tindem a remarca în acest șir prevederile art. 14 al **Constituției RSSM din 15 aprilie 1978**: „*Potrivit principiului socialismului de la fiecare – după capacități, fiecare – după muncă, statul exercită controlul asupra măsurii muncii și a consumului, el determină mărimea impozitului, pe veniturile impozabile*”.

¹¹ Ion Guceac, *Evoluția constituționalismului în Republica Moldova*, Chișinău, Ed. Academiei de Poliție „Ștefan cel Mare” a MAI, 1990-2000, p. 67-68.

¹² Anton Moraru, *Istoria românilor. Basarabia și Transnistria (1812-1993)*, Chișinău, Ed. Aiva, 1995, p. 490.

Considerăm că este necesară de a menționa estimările anilor ,80, conform cărora aplicarea constrângerii în vederea stoarcerii din gospodăriile contribuabililor a impozitelor a situat RSSM pe penultima poziție în cadrul URSS la capitolul „venitul anual al unei familii de colhoznici”.

Prin urmare, la primele semne ale unui „dezgheț” gorbaciovist, popoarele captive ale URSS s-au grăbit să abandoneze „imperiul răului”, așa cum afirma R. Reagan, confirmându-se justetea anticipațiilor occidentale despre destrămarea statului multinațional.

În urma proclamării Republicii Moldova la 27 august 1991 ca stat suveran și independent, țara noastră a urmat să restructureze total impozitarea, aparatul fiscal, aceste schimbări continuând și astăzi prin asigurarea calității legislației fiscale – o exigență indispensabilă în cadrul stabilității orânduirii sociale, în procesul consolidării rolului autorităților reprezentative ale statului nostru.

Concluzii. Este de observat că, indiferent de influența străină exercitată: otomană, rusă, teritoriile românești, pe parcursul evoluției istorice, și-au menținut poziția fermă în lupta aprigă pentru diminuarea obligațiilor excesive în spațiul carpato-danubiano-pontic, vocea națiunii fiind auzită la nivel internațional.

Generalizând, precizăm că aspectele enunțate justifică necesitatea stringenței a accentuării în activitatea Republicii Moldova a unui obiectiv major ce ține de dezvoltarea economiei naționale și analiza comparativă a aspectelor fiscalității în statele contemporane din afara Europei, precum SUA, unde impozitele locale joacă un rol independent și, de exemplu, spre deosebire de Republica Moldova și alte țări europene, constituie un factor important de stabilitate financiară locală¹³, sau Canada, ce stimulează dezvoltarea multilaterală a tuturor sectoarelor prin acordarea unor facilități de ordin fiscal, cum ar fi încadrarea copiilor fermierilor în muncile din sectorul agrar, fără ca ei să achite pe parcursul vieții impozitul pe creșterea valorii de piață a activelor.

Spre finalul articolului, conchidem că sistemul de impozitare actual al Republicii Moldova reprezintă un cadru complex, concret de cercetare, dar din cauză fragilității, timp de 25 de ani, acesta necesită o amplă remodelare și o aplicabilitate eficientă în domeniul legislativ.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Mariana Forfolea, *Impozitele și taxele – instrumente de intervenție a statului în viața economică*. În: Revista științifică „Legea și viața”, Chișinău, 12.2006/2, p. 20.
2. Simion Carp, Elena Carp, *Consecințele cenzurii și accesului interzis la informație asupra spiritului național*. În: Analele Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, Chișinău, 2013, ediția a XIII-a, nr. 1, p. 12.
3. Tudor Pașcaneanu, *Considerații asupra reglementărilor privind autonomia locală în Basarabia sub regimul țarist rusesc*. În: Revista științifică a Universității de stat din Moldova, Chișinău, 2007, nr. 3, p. 90.

¹³ Alexandru Armeanic, *Fiscalitatea în statele contemporane*, Chișinău, Ed. CE USM, 2003, p. 34.

4. Oleg Stratulat, *Impozitele. Abordare teoretică*, Chișinău, Ed. Evrica, 2004, p. 17.
5. Mădălin Irinel Niculeasa, *Summa fiscalis. Tratat de drept fiscal și financiar public*, București, Ed. Universul Juridic, 2014, p. 103.
6. Alexandru-Mihnea Găină, *Drept fiscal și procedură fiscală*, București, Ed. Universul Juridic, 2009, p. 220.
7. Dan Drosu Șaguna, *Drept financiar și fiscal*. Vol. I, București, Ed. Oscar Print, 1997, p. 11.
8. Dan Drosu Șaguna, *Procedura fiscală în România*, București, Ed. Oscar Print, 1996, p. 28.
9. Radu Bufan ș.a., *Tratat de drept fiscal*. Vol. I, București, Ed. Lumina Lex, 2005, p. 15.
10. Ion Guceac, *Evoluția constituționalismului în Republica Moldova*, Chișinău, Ed. Academiei de Poliție „Ștefan cel Mare” a MAI, 1990-2000, p. 67-68.
11. Anton Moraru, *Istoria românilor. Basarabia și Transnistria (1812-1993)*, Chișinău, Ed. Aiva, 1995, p. 490.
12. Alexandru Armeanic, *Fiscalitatea în statele contemporane*, Chișinău, Ed. CE USM, 2003, p. 34.